

In twee weken een nieuwe kleuterschool door Duits bouwverbod

door Theo Durenkamp

In juni is het 75 jaar geleden dat op het binnenterrein van Leimuidenstraat 11 de nieuwe gebouwde St. Anna Bewaarschool verrees. Dat deze kleuterschool hier kwam was om twee redenen bijzonder. Ten eerste omdat de school werd gevestigd in een voormalige garage die door een vermogende parochiaan speciaal voor dit doel werd geschonken aan de St. Agnesparochie als stichter van de school. Ten tweede omdat het kerkbestuur direct daarna werd overvallen door een bouwverbod van de Duitsers dat 1 juli 1942 van kracht werd.

Gereed

De enige mogelijkheid om de nieuwe kleuterschool alsnog te realiseren was om deze in twee weken te bouwen. "Wat daar ter plaatse toen verricht werd, grenst aan het wonderbaarlijke, maar veertien dagen later was de bewaarschool gereed", zo schrijft het kerkbestuur in 1956 in het kerkblad Sursum Corda bij gelegenheid van het afscheid van de zusters die de school toen 14 jaar hadden geleid.

Toen begin juli 1942 de St. Anna Bewaarschool door Mgr. G.C. van Noort, deken van Amsterdam, werd ingezegend, ging een langgekoesterde wens van de St. Agnesparochie in vervulling. Een voormalige garage aan de Leimuidenstraat 11 en het erachter liggende binnenterrein met autoboxen werd omgebouwd voor de nieuw te stichten parochiale bewaarschool. Van overheidssubsidie was toen nog geen sprake. Pas in 1956 trad de Kleuteronderwijswet in werking, zodat kleuterscholen uitsluitend via particulier initiatief konden worden gesticht.

Omdat het parochiegebied van de St. Agneskerk aan de Amstelveenseweg zich toen nog uitstrekte tot de toenmalige stadstrand, de Westlandgracht, voorzag de keus voor een locatie aan de Leimuidenstraat zeker in een behoefte. De ruimte werd overgenomen van de NV AMTO Garage, waar o.a. de zogeheten blokbandtaxi's onderdak vonden. In jiltempo volgde de verbouwing van de begane grondverdieping van het woonblok, de nieuwbouw van vier lokalen op het binnenterrein, de verbindinggang tussen beide en de speelplaats. En dat alles voor een totaal bedrag van 10.500 gulden!

Bouwverbod

Op 3 juni 1942 vaardigde de Rijkscommissaris voor het bezette Nederlands gebied een verordening uit dat alle verleende bouwvergunningen vanaf 1 juli ongeldig zouden zijn. Elke bouw door particulieren of van overheidswege was per die datum verboden, omdat alle bouwmaterialen voor de Duitse weermacht gereserveerd moest blijven.

Dat de bouw nu opens in twee weken moest worden voltooid, is ook te zien in het uitgebreide fotoboek waarin het kerkbestuur het hele bouwproces heeft vastgelegd. Op diverse foto's zien we wel zo'n 30 arbeiders tegelijk aan het werk om de bouw binnen het krappe tijdsbestek voor 1 juli te realiseren.

Het is thans bijna onvoorstelbaar hoe het mogelijk is in zo'n korte periode de bestaande garageboxen op het binnenterrein uit te bouwen tot 4 leslokalen en aan een zijde te voorzien van een aangebouwde passage met de nodige lichtinval van boven en opzij, en vervolgens langs de

Leimuidenstraat 11 anno 2017. Niets herinnert er nog aan dat hier de bewaarschool was gevestigd.

zijmuur van het perceel een verbindinggang te bouwen met het huizenblok waar de entreehal kwam met spreekkamer en sanitaire ruimtes. Bovendien werd als erfafscheiding met de tuinen van Hoofddorppweg en Leimuidenstraat een fraaie stenen muur gemetseld.

Zusters van Liefde

In dezelfde heftische tweede helft van juni 1942 is het kerkbestuur van de St. Agneskerk naar Tilburg gegaan, om precies te zijn het klooster aan de Oude Dijk, om de Congregatie van de Zusters van Liefde te vragen of men bereid was om leerkrachten voor de bewaarschool beschikbaar te stellen. Voor de vier te vormen klassen werden vier zusters toegezegd. Na de zomervakantie van 1942 ging de bewaarschool dan ook meteen van start en was deze al spoedig helemaal bezet met kleuters van ouders die als parochiaan bij de St. Agneskerk stonden ingeschreven.

Over de periode tussen de stichting in 1942 en de beëindiging van deze locatie in 1956 is maar weinig bekend. De parochie heeft weliswaar enkele archiefstukken over deze school aan het Stadsarchief overgedragen, maar deze zijn pas vanaf 2022 openbaar.

De enige informatie zijn herinneringen van oud-leerlingen aan hun kleutertijd zoals gepubliceerd op de website van Schoolbank en het

Geheugen van West. Zo vertelt een van de oud-leerlingen over de jaren in of kort na de oorlogsperiode: "Ik ging naar de kleuterschool in de Leimuidenstraat, waarvan ik me vooral het grote houten hobbelpaard op de speelplaats herinner en iedere dag om 12 uur in de gang naar het H. Hartbeeld voor het Angelus. En op sommige dagen, als er eten over was van de nonnen, mochten de kinderen in een lange rij staan bij de openslaande deuren van het klooster en kregen ze dan met een grote polpel een hap van het overgebleven eten."

Afscheid van de zusters

Het einde van de school in de Leimuidenstraat viel samen met het vertrek van de zusters. Met spijt in het hart moest pastoor Kokkelkoren aan zijn parochianen in 1956 via Sursum Corda, het kerkblad voor katholiek Amsterdam, het afscheid van de nonnen aankondigen: "Doch er kwam een dag, dat er weer eens een Zuster werd weggeroepen, en men tot zijn spijt geen plaatsvervangster zenden kon. Een lekenkracht vulde toen de open gekomen plaats aan. Helaas ging de ongunst der tijden voor de Congregatie door en kwam er een tweede plaats die aan een leek moest worden toevertrouwd. En tenslotte hebben we de allesbehalve prettige tijding gekregen, dat de Congregatie zich gedwongen zag ook de laatste Zusters van de bewaarschool weg te nemen."

Speciale reden

Maar het kerkbestuur had nog een speciale reden om hun heengaan te betreuen. Immers, zolang er geen wet op het kleuteronderwijs bestond, kwam de bewaarschool niet voor enige subsidie in aanmerking, zodat salarissen, onderhoud en exploitatie door het kerkbestuur werden betaald. Wel werd er een vorm van schoolgeld geheven, maar dat was op geen stukken na voldoende om de onkosten te dekken. Om het tekort aan te vullen werd er in de kerk zoveel mogelijk een maandelijks collecte voor de school gehouden en namen de zusters genoegen met een veel te laag salaris, terwijl ze daarnaast het beheer van de school zo zuinig mogelijk deden.

Dat de Congregatie haar zusters juist terugtrok in het jaar dat er subsidie mogelijk werd dankzij de nieuwe Wet op het Kleuteronderwijs, zat het kerkbestuur niet lekker: "Juist nu ziet de Congregatie zich gedwongen om de Zusters van deze plaats weg te nemen, en de ontstane vacatures voor leken open te laten. We staan dus voor het feit dat zij die van het begin af altijd offers hebben gebracht en door hun toewijding de bewaarschool zulk een uitstekende naam hebben gegeven, juist nu gaan vertrekken, nu de dageraad van een betere salariering aan de kim van het kleuteronderwijs is verschenen. Graag hadden wij hen voor de St. Anna Bewaarschool, waar ze zulk prachtig werk hebben verricht, behouden."

Verhuizing

Drie weken later, eind augustus 1956, richt het kerkbestuur zich via het parochieblad opnieuw tot de parochianen waarin zij meldt dat ze rond de St. Anna Bewaarschool met drie problemen kampt. Omdat in 1951 de nieuwe St. Jan de Doperparochie in de Warmondstraat werd opgericht, ligt de school nu niet meer in de St. Agnesparochie en is het door de decentrale ligging bovendien een probleem om voldoende kleuters te trekken uit het parochiegebied dat doorloopt tot aan de Stadionkade. Daarnaast voldoet de onderhoudsstaat van het gebouw niet meer aan de subsidiën van de nieuwe KO-Wet. En tenslotte moet er nu naar lekenonderwijzers worden gezocht voor wie voortaan een volwaardig salaris moet worden betaald, terwijl gevreesd wordt dat de subsidie hiervoor zal uitblijven, omdat de school niet aan de nieuwe wettelijke voorschriften voldoet.

Uiteindelijk krijgt de kleuterschool in september 1956 twee lokalen toegewezen in de Baarsstraat, zodat de school zich nu wel binnen de parochiegrenzen bevindt. Het gebouw aan de Leimuidenstraat wordt hierna als school gesloten, waarna het nog in gebruik is geweest bij de NV Elektriciteitsmaatschappij AEG die op de achterliggende Sloterkade was gevestigd. De school wordt vanaf nu geleid door leken: hoofdleidster juffrouw Jansen en de leidsters Bannenberg en De Moor. Omdat voor Olympia- en Stadionbuurt ook de locatie Baarsstraat te afgelegen is, wordt even later op het Hygieaplein een tweede vestiging geopend. In de jaren zeventig krijgt de school een nieuwe naam: De Rakkertjes. En als in 1985 de Wet op het Basisonderwijs wordt ingevoerd, is de kleuterschool al weer een aantal jaren onderdeel van de Petrus Canisiuschool in de Cornelis Krusemanstraat.